

თამთა ჩხაიძე

მასობრივი კომუნიკაციის დოქტორანტი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

კომუნიკაციების ოფიცერი, თბილისის ადამიანის უფლებათა სახლი

დეზინფორმაციის გავლენა ეროვნულ უმცირესობებზე: საქართველოსა და ესტონეთის მაგალითზე

აბსტრაქტი

დეზინფორმაცია, როგორც თანამედროვე სამყაროს ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი გამოწვევა, აქტუალურია საქართველოსა და ესტონეთშიც. განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე მყოფი ორი ქვეყანა, განსხვავებული პოლიტიკური წარსულითა და ტექნოლოგიების განვითარებით, წლების განმავლობაში ებრძვის დეზინფორმაციის კამპანიას. ნაშრომი იკვლევს, თუ რა გავლენას ახდენს დეზინფორმაცია ამ ქვეყნებში მცხოვრებ ეთნიკურ უმცირესობებზე.

საკვანძო სიტყვები: დეზინფორმაცია, ყალბი ამბები, ეთნიკური უმცირესობა, საქართველო, ესტონეთი.

Abstract

Disinformation, as one of the most crucial challenges of modern society, is an issue for Georgia and Estonia. Countries at their different stages of development, with different political backgrounds and technological developments, have been battling a disinformation campaign for years. The paper examines the impact of misinformation on ethnic minorities living in these countries.

Key words: *Disinformation, Fake news, Ethnic minorities, Georgia, Estonia.*

შესავალი

1991 წელი მსოფლიო ისტორიაში გარდამტეხი აღმოჩნდა. 1991 წლის სექტემბრისთვის, საბჭოთა კავშირი 12 რესპუბლიკას მოიცავდა. 25 დეკემბერს თანამდებობა მიხეილ გორბაჩოვმა

დატოვა და ძალაუფლება ბორის ელცინს გადასცა. საბჭოთა დროშა კრემლის თავზე, რუსეთის დროშამ ჩაანაცვლა. იმავე დღეს, ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტმა პოსტსაბჭოთა სახელმწიფოებს დამოუკიდებლობა მიულოცა. 1991 წლის 26 დეკემბერს საბჭოთა კავშირი ოფიციალურად დაიშალა (BBC, 2013).

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ ყოფილი მოკავშირე ქვეყნების დემოკრატიზაციის პროცესი განსხვავებული ტემპითა და, ზოგიერთ შემთხვევაში, განსხვავებული მიმართულებით განვითარდა. ნაწილი კვლავ რუსეთის აქტიურ მოკავშირედ დარჩა, ნაწილმა კი მკვეთრად გამოხატული დასავლური კურსი აირჩია.

მიუხედავად იმისა, რომ საბჭოთა კავშირის დაშლიდან სამი ათეული წელი გავიდა და ყოფილმა მოკავშირე რესპუბლიკებმა დემოკრატიზაციის პროცესი ამდენივე წლის წინ დაიწყეს, მედია ყველა ქვეყანაში ინდივიდუალურად და პოლიტიკური კონიუნქტურის შესაბამისად ვითარდებოდა. კვლევაში მონაწილე ქვეყნები მედიის, ისევე როგორც სოციალური, ეკონომიკური თუ პოლიტიკური მიმართულებების მიხედვით, განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე იმყოფებიან, თუმცა დეზინფორმაცია, ყალბი ამბები და პროპაგანდისტული ნარატივი ორივე ქვეყნისთვის გამოწვევაა. საბჭოთა კავშირიდან თავის დაღწევის შემდეგ, ყოფილი მოკავშირე ქვეყნები არაერთი პრობლემის წინაშე აღმოჩნდნენ.

ლატვიის, რუსეთსა და ბალტიის ზღვას შორის მდებარე ქვეყანა, 1991 წლის შემდეგ, დემოკრატიულ რესპუბლიკად იქცა. იმ დროისთვის, როცა ესტონეთი საბჭოთა კავშირისგან თავის დაღწევას ცდილობდა, ფიჭური ტელეფონიც კი მოსახლეობის მცირე ნაწილს ჰქონდა. ციფრული მიმართულებით ესტონეთი სწრაფად განვითარდა და მალე ტექნოლოგიების მიმართულებით ლიდერ სახელმწიფოდ მოგვევლინა. 2005 წელს, ესტონეთი პირველი ქვეყანა გახდა, რომელმაც ამომრჩევლებს არჩევნებში ელექტრონულად ხმის მიცემა შესთავაზა (E-Estonia, 2005)

2 წლის შემდეგ კი, ესტონეთი პირველი კოორდინირებული კიბერ თავდასხმის მსხვერპლად მოგვევლინა (Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence, 2007). ცოტა ხნით ადრე, ხელისუფლებამ მიიღო გადაწყვეტილება, მე-2 მსოფლიო ომის მემორიალური ქანდაკების, ბრინჯაოს ჯარისკაცისთვის ადგილი შეეცვალა, რამაც ესტონეთში მცხოვრები რუსულენოვანი მოსახლეობის მნიშვნელოვანი გაღიზიანება გამოიწვია, რაც მოსახლეობის დაახლოებით 30% შეადგენდა. ტალინში მასობრივი საპროტესტო აქცია გაიმართა, რასაც სამი კვირის განმავლობაში სახელმწიფო, საბანკო და მედია სერვერების პარალიზება მოჰყვა. ისეთი ტექნოლოგიურად განვითარებული ქვეყნისთვის, როგორც ესტონეთია, კიბერშეტევა მნიშვნელოვან გამოწვევად იქცა. ესტონეთზე განხორციელებულმა კიბერშეტევამ მნიშვნელობა შესძინა ქვეყანაში ელექტრონული უსაფრთხოების საკითხებს.

რაც შეეხება საქართველოს, ვარდების რევოლუციის შემდეგ, ქვეყნის საგარეო პოლიტიკური კურსი რუსეთის თავის ტკივილად იქცა. რუსული „რბილი ძალა“ და დეზინფორმაციული კამპანიები 2008 წლის აგვისტოს ომის შემდეგ კიდევ უფრო გაძლიერდა.

საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ბოლო წლების ანგარიშები ცხადყოფს, რომ იცვლება მხოლოდ სხვადასხვა სახელმწიფოების მხრიდან ჰიბრიდული ომის მცდელობის მეთოდები, საზოგადოებაში ანტიდასავლური განწყობების გაღვივება და ქვეყნის

მიერ არჩეულ საგარეო კურსზე ზემოქმედების ტაქტიკები, რომელიც უფრო დახვეწილი ხდება. შესაბამისად, დეზინფორმაცია, ყალბი ამბები და სხვადასხვა ქვეყნების პროპაგანდა კვლავ გამოწვევად რჩება (საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამსახური, 2019).

ყალბი ამბები და პროპაგანდისტული ნარატივი, ქვეყანაში მიმდინარე სოციალური თუ პოლიტიკური პროცესების პარალელურია, რაც თითოეული ქვეყნის მაგალითზე ინდივიდუალურად მიმდინარეობს. თუმცა, საკვლევი საკითხის აქტუალობა კიდევ უფრო გამოკვეთა 2020 წლის მსოფლიოს მთავარმა გამოწვევამ, COVID-19-ის კრიზისმა. ახალი კორონავირუსის პანდემიად გამოცხადების შემდეგ, ინტერნეტსივრცე დეზინფორმაციის მძლავრმა ნაკადმა მოიცვა, რაც პრაქტიკულად ყველა ენაზე იყო ხელმისაწვდომი.

2020 წლის მარტში, ევროკავშირის მონიტორინგის გუნდმა პირველი ანგარიში გამოაქვეყნა, სადაც საუბარი რუსულ მედიასაშუალებებზე იყო, რომელიც პანდემიის პერიოდში მიზანმიმართულ დეზინფორმაციას ავრცელებდნენ (Guardian, 2020).

ევროკავშირის მიერ, 2020 წლის 16 მარტს მომზადებული შიდა ანგარიშის მიხედვით, დაახლოებით 80 სხვადასხვა რუსული წყაროს მიზანი საზოგადოების დაშინება, დაბნევა და პანიკის დათესვას იყო. ანგარიშის მიხედვით, მოსკოვს სხვა არაერთი მიზანიც ჰქონდა. მათ შორის, მოსახლეობაში ევროპული სამედიცინო სისტემის მიმართ უნდობლობის დათესვა. თუმცა, აქვე აღსანიშნავია რუსეთის ახალი ტაქტიკა, ხშირ შემთხვევაში ისინი თავად არ წარმოადგენდნენ დეზინფორმაციის წყაროს. როგორც წესი, მათი მიზანი უკვე გავრცელებული ყალბი ამბების გაძლიერება და გავრცელებაში ხელშეწყობაა, რაც შესაძლებლობას აძლევს, პასუხისმგებლობა თავიდან აიცილონ.

კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევა მიზნად ისახავს, აჩვენოს, დეზინფორმაციის გავლენა საქართველოსა და ესტონეთში მცხოვრებ ეთნიკურ უმცირესობებზე. კვლევის არაექსპერიმენტული დიზაინი ეფუძნება თვისებრივ მეთოდებს. კერძოდ, მეორადი წყაროების ანალიზს და საკანონმდებლო ბაზის მიმოხილვას.

კვლევის შედეგები

2016 წელს ევროპულმა პარლამენტმა მიიღო სპეციალური რეზოლუცია პროპაგანდის საწინააღმდეგო სტრატეგიული კომუნიკაციის შესახებ, სადაც მნიშვნელოვანი ნაწილი დაეთმო რუსული პროპაგანდის გავლენას ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებზე (European Parliament Resolution, 2016). რეზოლუციაში ეწერა, რომ კრემლის მიზანს ევროკავშირის ერთიანობის რღვევა წარმოადგენდა, რაც საბოლოოდ სტრატეგიულ პარტნიორობთან ურთიერთობის გაფუჭებისკენ იქნებოდა მიმართული.

2018 წელს, ევროკომისიამ ევროპული ბარომეტრის კვლევის შედეგები გამოაქვეყნა, რომლის თანახმადაც, ესტონეთი ევროკავშირის წევრ ქვეყნებს შორის, ყველაზე ნაკლებად კრიტიკული

იყო ყალბი ამბებიდან მომავალი საფრთხის მიმართ. ეს იყო პირველი კვლევა, რომელიც ევროკომისიამ ყალბი ამბების გავლენის შესახებ გამოაქვეყნა. ამავე კვლევამ აჩვენა, რომ ესტონელები ყველაზე მეტად ენდობოდნენ მედიის მიერ გავრცელებულ ახალ ამბებს და ყველაზე ნაკლებად აწყდებოდნენ ყალბი ამბების შემცველ ინფორმაციას. კითხვაზე, თუ რამდენად შეეძლოთ ამოეცნოთ ყალბი ამბები, 64%-მა უპასუხა, რომ ისინი შეძლებდნენ ყალბი ამბების ამოცნობას (European Commission, 2018).

2020 წელს ესტონეთში რუსულ ენაზე მოსაუბრე მოსახლეობა გამოკითხეს, აღმოჩნდა, რომ დაახლოებით 70 000 ესტონელისთვის ინფორმაციის მთავარი წყარო რუსული ტელეარხები იყო (Vihalem & Juzefovičs, 2020). მაშინ, როცა კრემლის ტელევიზიას მოსახლეობის მესამედისთვის მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს. 2020 წლის მონაცემებით, ესტონეთის ყველაზე დიდ ეთნიკურ ჯგუფს, საერთო მოსახლეობის 24.7%-ით, რუსები შეადგენენ (Eesti Statistika, 2020). 2020 წლის მარტში, როცა რუსული ტელეარხები კორონავირუსის შესახებ არასწორ ინფორმაციას ავრცელებდნენ, ესტონეთში, მოსახლეობის გარკვეული ნაწილი მხოლოდ ამ ინფორმაციას ენდობოდა. Propastop-ის სტატის მიხედვით, კვლევის შედეგები გარკვეულ საფრთხეებზეც მიუთითებს, რადგან რუსეთი კორონავირუსთან დაკავშირებულ თემებს, პანდემიის დასაწყისში, მსუბუქად აშუქებდა და ისე წამოაჩენდა, თითქოს ვირუსი მხოლოდ გარკვეული ქვეყნების პრობლემა იყო (Propastop, 2020).

მრავალი წლის განმავლობაში, ესტონეთი რუსეთის სტრატეგიული ინტერესის ორბიტის მნიშვნელოვანი ნაწილია. 1991 წლის შემდეგ, რუსეთის „რბილი ძალა“ რამდენიმე მიმართულებითაა თვალშისაცემი. გეოპოლიტიკური მიზნების განსახორციელებლად, ისეთ ინსტრუმენტებს, როგორც მედია გავლენები, კიბერშეტევა, ენერჯო დამოუკიდებლობა და ჯაშუშური საქმიანობა, რუსეთი აქტიურად იყენებს, რასაც ადასტურებს ესტონეთის უსაფრთხოების სამსახურის ყოველწლიური მიმოხილვები (Teperik, 2018).

არაერთი წყაროს მიხედვით, კრემლის პროპაგანდის მიმართ ესტონეთის ერთ-ერთ ყველაზე მოწყვლად ჯგუფს რუსულენოვანი მოსახლეობა წარმოადგენს. ამის მიუხედავად, პროპაგანდისტული ნარატივის სამიზნედ შეიძლება ზოგიერთი ეთნიკურად ესტონელიც ჩაითვალოს, მათ შორის ადამიანები, რომელთაც გარკვეული ნოსტალგია აქვთ საბჭოთა წარსულის მიმართ, ან მხარს უჭერენ ქსენოფობიურ რიტორიკას.

ათეული წლის განმავლობაში, რუსულენოვანი მოსახლეობა ესტონეთის საზოგადოების მნიშვნელოვან ნაწილს წარმოადგენდა. არაერთი კვლევის მიხედვით, ეს ჯგუფი მრავალგანზომილებიანია ეთნიკური წარმომავლობის, პოლიტიკური აქტივიზმის, პრეფერენციების, საგანმანათლებლო და სოციალურ-ეკონომიკური პარამეტრებისა თუ მედიის მოხმარების მიხედვით. Ukrainian Prism-ის მიერ გამოქვეყნებულ პოლიტიკის დოკუმენტში ვკითხულობთ ექსპერტის კომენტარს: „*რუსულენოვანთა დაახლოებით 15%-ს აქვს ძალიან სუსტი სახელმწიფო იდენტობა, ისინი არ მიეკუთვნებიან ესტონეთის სახელმწიფოს ან საზოგადოებას, არ სცემენ პატივს ჩვენს ეროვნულ სიმბოლოებს და ურჩევნიათ გონებრივად იცხოვრონ რუსულ სივრცეში*“ (Teperik, 2018).

2007 წლის აპრილის პროვოკაციულ მოვლენებამდე, ეთნიკურ ესტონელებსა და ადგილობრივ რუსულენოვანებს შორის ურთიერთობა მშვიდობიანი იყო. ორ ჯგუფს შორის შესამჩნევი პოლარიზაციის შემდეგი პიკი 2013 წელს დაიწყო და უკრაინაში განვითარებულმა მოვლენებმა

გამოიწვია. 2014 წლიდან, ესტონეთში ადგილობრივი რუსულენოვანი მოსახლეობის პოზიციისა და აღქმის შესახებ დისკუსიამ საჯარო სივრცეში გადაინაცვლა, როგორც ეროვნული, ისე საერთაშორისო მასშტაბით.

აღსანიშნავია ესტონეთის მედია ლანდშაფტის განხილვაც, რომელიც შეიძლება სამ ძირითად სეგმენტად დავყოთ: ეროვნული (ესტონურენოვანი) მედია, ადგილობრივი რუსულენოვანი მედია და უცხოური მედია (მათ შორის, რუსეთის მაუწყებლები). ესტონური მედია თავისუფლების მაღალი ხარისხით სარგებლობს. მსოფლიო პრესის თავისუფლების ინდექსის მიხედვით, 2021 წლის მონაცემებით ესტონეთი მე-15 ადგილზეა (Reporters without Borders, 2021).

ETV+ ესტონეთის ეროვნული მაუწყებლის ტელეარხი, რომლის სამიზნე აუდიტორიას რუსულენოვანი უმცირესობა წარმოადგენდა, 2015 წელს ამოქმედდა. ყირიმის ოკუპაციისა და ანექსიის შემდეგ ცხადი გახდა, რომ რუსულენოვანი მოსახლეობის რუსულ მედია სივრცეში დატოვება, საფრთხის შემცველი იყო. მალევე აღმოჩნდა, რომ პროექტი არც ისე წარმატებული იყო, რადგან რუსულ ტელეარხებთან კონკურენცია, ფაქტობრივად, შეუძლებელი აღმოჩნდა.

2017 წლის ოქტომბერში, ესტონური მედიის მონიტორინგის მონაცემებმა აჩვენა, რომ რუსულენოვან მოსახლეობას შორის ყველაზე პოპულარულ სატელევიზიო არხებს შორის რუსულენოვანი ტელევიზიები სჭარბობდა. იგივე შეეხებოდა რადიო სადგურებსაც (Teperik, 2018).

2018 წელს გამოქვეყნებულ პოლიტიკის დოკუმენტში აღნიშნულია, რომ ეთნიკურ ესტონელებსა და ესტონეთში მცხოვრებ ეთნიკურ რუსებს შორის, მედიის მოხმარების მიხედვით მნიშვნელოვანი განსხვავება იყო. ამავე კვლევის მთავარი დასკვნა იყო ის, რომ რუსულენოვანი სოციალური მედიის ქსელები აქტიურად გამოიყენებოდა მტრული ნარატივებისა და ტოქსიკური დეზინფორმაციის გენერირების გასავრცელებლად.

შეიძლება ითქვას, რომ რუსულენოვანი მედიის აქტიური მოხმარება, მეტ-ნაკლებად, რუსეთის მენტალურ სივრცეში დარჩენას გულისხმობს და შეიძლება გავლენას ახდენდეს მტრულ ნარატივებზე. 2018 წელს გამოქვეყნებულ დოკუმენტში, ვკითხულობთ ექსპერტის კომენტარს: *„ისინი უაღრესად მიჩვეულნი არიან ახალი ამბების მიღებას, გართობას და ფილმების ყურებას რუსულ არხებზე. ატარებენ დროს სოციალურ ქსელებში, როგორებიცაა VK ან OK, რომლის კონტენტიც, როგორც წესი, უნიკალური ტოქსიკური ხედვებითაა დატვირთული. ხშირად, სურათი აბსოლუტურად აცდენილია რეალობას.“*

აღსანიშნავია ისიც, რომ კორონავირუსის პანდემიის პარალელურად, ETV+-მა სამჯერ მეტი მაყურებელი მოიპოვა, რაც შეიძლება იმით იყოს განპირობებული, რომ მოსახლეობას ლოკალური შეზღუდვებისა და რეკომენდაციების შესახებ სურდა ინფორმაციის მიღება, რასაც რუსეთში არსებული მაუწყებლები ვერ ახერხებდნენ. მიუხედავად ამისა, ETV+-მა რუსეთის მაუწყებლებს კონკურენცია ვერ გაუწია (Bahovski, 2020).

მიუხედავად იმისა, რომ რუსული საინფორმაციო კამპანიების შესახებ, ესტონეთში გარკვეული მოსაზრებები არსებობს, რომლის მიხედვითაც, მათი მიზანი საზოგადოებრივი

აზრის მანიპულირებაა, ესტონეთში რუსულენოვანი კონტენტის აკრძალვის შემთხვევები არ ყოფილა.

ონლაინ დეზინფორმაციას ესტონეთის კანონმდებლობა არ არეგულირებს, თუმცა ინფორმაციასა და გაციფრულებასთან დაკავშირებით, არსებობს „კიბერუსაფრთხოების აქტი“ (2018) და „ინფორმაციული საზოგადოების სერვისის აქტი“ (2004).

2020 წელს აღმოსავლეთ პარტნიორობის ექვსი ქვეყანა (სომხეთი, აზერბაიჯანი, საქართველო, ბელარუსი, მოლდოვა, უკრაინა) [SV1] და რუმინეთი კოვიდ-19-ზე სახელმწიფო რეაგირების, საკომუნიკაციო სტრატეგიის და დეზინფორმაციის გავრცელების კუთხით იკვლიეს (OECD, 2020). [SV2]

კვლევაში ნათქვამია, რომ საქართველომ, სხვებთან შედარებით, წარმატებულად გაართვა თავი ვირუსის პირველ ტალღას და კარგი საკომუნიკაციო სტრატეგიით, გარკვეულწილად, შეძლო პანდემიის მართვა. საკოორდინაციო საბჭო, ყოველდღიური ბრიფინგები, სატელეფონო ცხელი ხაზი და სპეციალური ვებ-გვერდი დაეხმარა ხელისუფლებას სწორი კომუნიკაცია დაემყარებინა საზოგადოებასთან. ამ პერიოდში, საქართველოსთვის მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენდა ეროვნული უმცირესობები (აზერბაიჯანელები და სომხები), რომელთათვისაც ინფორმაციის მთავარი წყარო რუსული ტელეარხები იყო. ყალბ ამბებს შორის სჭარბობდა ცრუ ინფორმაცია ლუგარის ლაბორატორიაზე, ანტიამერიკული, ანტი ლიბერალური, კარანტინის წესების საწინააღმდეგო ნარატივები (EEAS , 2020).

ესტონეთისგან განსხვავებით, საქართველოში ეთნიკური უმცირესობების დიდ ნაწილს სომხურ, აზერბაიჯანული და რუსულენოვანი მოსახლეობა წარმოადგენს. მათი ინტეგრაცია, არაერთხელ გამხდარა საზოგადოებრივი თუ პოლიტიკური დისკუსიის საგანი.

2014 წლის მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის მიხედვით, ეთნიკური უმცირესობები მოსახლეობის დაახლოებით 13.2%-ს წარმოადგენენ. 6.3% - ეთნიკურ აზერბაიჯანელებს, 4.5% კი ეთნიკურ სომხებს წარმოადგენენ (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, 2014). ეს ორი ჯგუფი, ძირითადად, ქვემო ქართლისა და სამცხე-ჯავახეთის რეგიონებში ცხოვრობს და ეთნიკური ქართველებისგან განსხვავებით, ნაკლებად ერთსულოვნები არიან ქვეყნის საგარეო კურსის მიმართ, რასაც არაერთი კვლევა ადასტურებს, მათ შორის, 2020 წელს გამოქვეყნებული პოლიტიკის ნარკვევი „ევროკავშირი და ეთნიკური უმცირესობები საქართველოში: ინფორმაციული ვაკუუმი და დეზინფორმაცია“ (მინესაშვილი, 2020). 2019 წელს, სოციალური კვლევისა და ანალიზის ინსტიტუტმა, ღია საზოგადოების ფონდის მხარდაჭერით გამოაქვეყნა ანგარიში, სახელწოდებით: „ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობის კვლევა“. კვლევაში ნათქვამია, რომ ეთნიკური უმცირესობებისთვის ქართული მედია არ წარმოადგენს ინფორმაციის მთავარ წყაროს (სოციალური კვლევისა და ანალიზის ინსტიტუტი, 2019). ამასვე ადასტურებს რამდენიმე წლით ადრე, 2016 წელს მომზადებული პოლიტიკის დოკუმენტი „ეთნიკური უმცირესობები საქართველოში: მედიის მეშვეობით ჩართულობიდან გაძლიერებისკენ. სადაც ნათქვამია, რომ ეთნიკური უმცირესობები უცხოურ მედიას იყენებენ და პროპაგანდისა და დეზინფორმაციის ადვილი სამიზნეები არიან (ფონდი "ღია საზოგადოება-საქართველო", 2016).

2017 წელს „მედიის განვითარების ფონდმა“ უკრაინის, ჩეხეთისა და უნგრეთის პარტნიორ ორგანიზაციებთან ერთად გამოაქვეყნა კვლევა, რომელსაც კრემლის გავლენის ინდექსი ერქვა. ავტორებმა მიზნად დაისახეს, გაეზომათ რუსეთის ფედერაციის გავლენის მექანიზმი სხვა ქვეყნების საინფორმაციო სივრცეებზე. როგორც ამ კვლევიდან ვიგებთ, რუსული პროპაგანდა საქართველოში კომპლექსური ხასიათისაა, რაც მოიცავს არამხოლოდ რუსულ პროპაგანდისტულ პლატფორმებს, არამედ ქართულ ტაბლოიდურ მედიასაშუალებებსაც (Detector Media, Media Development Found, Political Capital, European Values, 2017).

2020 წლის ივლისში, საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტმა (GIP) პოლიტიკის ნარკვევი გამოაქვეყნა, რომლის მიხედვითაც, ინფორმაციის სხვადასხვა წყაროს ზეგავლენით, ეთნიკური უმცირესობები გაცილებით ადვილად ექცევიან ევროკავშირის შესახებ მცდარი ან ნეგატიური ინფორმაციის ზემოქმედების ქვეშ (მინესაშვილი, 2020).

2020 წლის ივნისში, კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრმა CRRC-მა დემოკრატიის კვლევის ინსტიტუტის (NDI)-ის დაკვეთით საზოგადოების განწყობები იკვლია. კვლევის ფარგლებში, სავსე სამუშაოები 26-30 ივნისს, სატელეფონო ინტერვიუს მეთოდით ჩატარდა.

კვლევის მიზანს დეზინფორმაციასთან ბრძოლა, კომუნიკაციის ეკოსისტემისა და კორონავირუსთან დაკავშირებული მითების შესწავლა, ინფორმაციის მიღების ძირითადი არხების და წყაროების იდენტიფიცირება წარმოადგენდა. როგორც კვლევის ავტორებმა განმარტეს, კორონავირუსთან დაკავშირებული სიცრუეში შემყვანი, შუღლის გამღვივებელი და ცრუ ინფორმაციის გავრცელება აძლიერებს შიშს და დაბნეულობას, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს დაუმორჩილებლობა, პოლიტიკური კონფლიქტი, საინფორმაციო სივრცის დაბინძურება და არადემოკრატიული ძალების გაძლიერება (National Democratic Institute - NDI, 2020). მოსახლეობის უმრავლესობამ მკვლევრებს უპასუხა, რომ მათთვის მარტივი იყო იმის გარჩევა, თუ რა არის სიმართლე და რა არა. ასევე უმრავლესობამ თქვა, რომ კორონავირუსის შესახებ გავრცელებული ინფორმაციის დიდი ნაწილი ცრუ ინფორმაციას ჰგავდა.

საქართველოში ჩატარებული ვაქცინაციის შესახებ სტატისტიკური ინფორმაცია აჩვენებს, რომ ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში, ვაქცინაციის განსაკუთრებით დაბალი მაჩვენებელია (NCDC, 2021) და სჭარბობს ანტივაქსერული განწყობები. რაც შეიძლება ბადებდეს საფუძვლიან ეჭვს, რომ ვაქცინაციასთან დაკავშირებული დეზინფორმაციული კამპანიები ეთნიკურ უმცირესობებზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს.

დასკვნა და რეკომენდაციები

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო და ესტონეთი პოლიტიკური თუ საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა ეტაპზე იმყოფება, გარკვეული მსგავსებები თვალშისაცემია. ტერიტორიული სიდიდით ორივე ქვეყანა ერთმანეთის მსგავსია და ეთნიკური უმცირესობა, ორივე ქვეყნის შემთხვევაში, მოსახლეობის თითქმის მესამედს წარმოადგენს.

მიუხედავად იმისა, რომ ესტონეთი ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოა და ტექნოლოგიების მიმართულებით ერთ-ერთი მოწინავე, დეზინფორმაცია და პროპაგანდისტული ნარატივი ქვეყნისთვის არანაკლებ გამოწვევას წარმოადგენს.

საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამსახური (2019). *საქართველოს პარლამენტის ვებგვერდი*. http://parliament.ge/ge/ajax/downloadFile/136156/1-5776?fbclid=IwAR0yKQTHA_hxL9o8ag9TT7gbkCt-DBkCvtFdmXSc_b4_rLObxw7-NIYY888 ; მასალაზე წვდომა 20.07.2020

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური (2014). *საქართველოს 2014 წლის მოსახლეობის ალწერის ძირითადი შედეგები*. <https://www.geostat.ge/media/20679/2014-wlis-aRweris-ZiriTadi-Sedegebi.pdf> მასალაზე წვდომა: 02.10.2021

სოციალური კვლევისა და ანალიზის ინსტიტუტი. (2019). *ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობის კვლევა*. <https://osgf.ge/publication/etnikuri-umciresobebis-warmomadgenlebis-politikur-ckhovrebashi-monawileobis-kvleva/> მასალაზე წვდომა: 11.11.2021

ფონდი "ღია საზოგადოება-საქართველო". (2016). *ეთნიკური უმცირესობები საქართველოში: მედიის მეშვეობით ჩართულობიდან გამღიერებისკენ*. http://www.osgf.ge/files/2016/EU%20publication/Angarishi_A4_Media_GEO.pdf მასალაზე წვდომა: 11.11.2021

Bahovski, E. (2020). *First Steps towards the Estonian Media Space*. Retrieved 02.10.2021 from International Center for Defence and Security: <https://icds.ee/en/first-steps-towards-the-estonian-media-space/>

BBC (2013). *Soviet Union timeline*. Retrieved 15.07.2020 from www.bbc.com: <https://www.bbc.com/news/world-europe-17858981>

Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (2007). *Analysis of the 2007 Cyber Attacks Against Estonia from the Information Warfare Perspective*. Retrieved 30 August, 2021 from https://ccdcoe.org/uploads/2018/10/Ottis2008_AnalysisOf2007FromTheInformationWarfarePerspective.pdf [SV4]

Detector Media, Media Development Found, Political Capital, European Values. (2017). *კრემლის გავლენის ინდექსი*. თბილისი, პრალა, ბუდაპეშტი, კიევი: მედიის განვითარების ფონდი. Retrieved 30 August [SV5], 2021 from <http://mdfgeorgia.ge/uploads/library/67/file/GEO-FINAL-WEB.pdf>

EEAS (2020). *COVID-19 related disinformation, propaganda and other activities*. Retrieved 5 October, 2021 from [SV6] EU VS Disinfo: <https://euvsdisinfo.eu/eeas-special-report-update-2-22-april/>

Eesti Statistika (2020). *Rahvaarv rahvuse järgi, 1. jaanuar, aasta*. Retrieved 30 August, 2021 from Stat.ee: <https://vana.stat.ee/34267> [SV7]

E-Estonia (2005). *i-voting in Estonia*. Retrieved 30 August, 2021 from Estonia's e-governance web site: <https://e-estonia.com/solutions/e-governance/i-voting/> [SV8]

European Commission (2018). *Fake news and disinformation online*. Brussels: European Commission, Retrieved 5 October, 2021 from <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2d79b85a-4cea-11e8-be1d-01aa75ed71a1/language-en>. [SV9]

European Parliament Resolution (2016). *European Parliament resolution of 23 November 2016 on EU strategic communication to counteract propaganda against it by third parties*. Retrieved 5 October, 2021 from [www.europarl.europa.eu: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0441_EN.html](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0441_EN.html) [SV10]

Guardian, T. (2020). *Russian media 'spreading Covid-19 disinformation'*. Retrieved 5 September, 2020 from The Guardian: [SV11] World: <https://www.theguardian.com/world/2020/mar/18/russian-media-spreading-covid-19-disinformation>

Propastop (2020). *The Kremlin's censoring of the coronavirus is a threat to Estonia*. Retrieved 5 July, 2020 from Propastop Web site: <https://www.propastop.org/eng/2020/03/31/the-kremlins-censoring-of-the-coronavirus-is-a-threat-to-estonia/> [SV12]

Reporters without Borders. (2021). *Data of press freedom ranking 2021*. Retrieved 5 October, 2021 from Reporters without Borders' Web Site: https://rsf.org/en/ranking_table [SV13]

Teperik, D. (2018, July 31). *Estonia: Disinformation Resilience Index*. Ukrainian Prism: Foreign Policy Council: Retrieved 7 September, 2021 from <http://prismua.org/en/english-estonia-disinformation-resilience-index/> [SV14]

Vihalem, T., Juzefovičs, J. (2020). Sense-making of conflicting political news among Baltic Russian-speaking audiences. *National Identities*. Retrieved 7 september, 2021 from <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14608944.2020.1723512?journalCode=cni> [d20](https://doi.org/10.1080/14608944.2020.1723512)